

A.R. İZZET KOYUNOĞLU MÜZESİ'NE KAYITLI GELENEKSEL PEŞKİR ÖRNEKLERİNİN SANATSAL AÇIDAN İNCELENMESİ

ARTISTIC EXAMINATION OF TRADITIONAL PESHKIR SAMPLES REGISTERED IN A.R. İZZET KOYUNOĞLU MUSEUM

Dr. Öğr. Üyesi. Zehra PALA YAVUZYİĞİT

Kocaeli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü,
zehra.pala@kocaeli.edu.tr

Kocaeli / Türkiye

ORCID: 0000-0003-1506-785X

ÖZET

İnsanlığın ilk dönemlerinden beri el sanatları hep var olmuştur. El sanatları, içine çeşitli teknik, tür, malzeme ve ürünü alan geniş bir alandır. Özellikle Anadolu, dokumacılık kültürünün yoğun olduğu ve el sanatı ürünlerine taleplerin fazla olduğu zengin bir sanat coğrafyasıdır. El sanatı ürünleri içinde çok güzel örnekleri barındıran peşkirler özellikle 18. yüzyıldan sonra kendini göstermiştir. Bu çalışmada, A.R. İzzet Koyunoğlu Müzesinde bulunan 16 adet peşkir eser incelenmiştir. Bu doğrultuda müzeden gerekli resmi izinler alınarak fotoğraf çekimi yapılmış ve envanter kayıtları araştırılmıştır. Bu eserler teknik, malzeme, renk, motif, kompozisyon özelliklerine göre ele alınmıştır. Peşkirlerdeki ortak ve farklı özelliklere değinilmiştir. Genellikle peşkirlerin desenlerinde stilize tarzda çiçek ve bitki motifleri kullanıldığı, dokumanın kendinden desenli olduğu örneklerin var olduğu görülmüştür. Bitkisel, geometrik, figürlü ve sembolik grupta motiflerin olduğu tespit edilmiştir. İncelenen örnekler işleme tekniklerine göre de gruplandırılmıştır. İşlemede hesap işi, çin iğnesi, sarma, bartın işi gibi tekniklerin kullanıldığı görülmüştür. Elde edilen veriler tablolarla gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: El Sanatları, İşleme, İzzet Koyunoğlu Müzesi, Peşkir.

ABSTRACT

Handicrafts have always existed from the earliest times of humanity. Handicraft is an extensive area that includes several techniques, types, materials, and products. Especially Anatolia is a rich geography of art where the weaving culture is intensive and there is a high demand for handicraft products. The peshkirs (Towels), which contain very beautiful examples of handicraft products, appeared especially after the 18th century.

In this study, 16 peshkir crafts in A.R. İzzet Koyunoğlu Museum were examined. In this direction, the official permissions required from the museum were taken, and the inventory records were searched. These crafts were discussed according to their technical, material, color, motif, and composition features. The common and different features of the peshkirs are referred to. In general, we see that there are samples where stylized flower and plant motifs are used in the patterns of the towel, and the weaving is self-patterned. It is determined that there are motifs in the herbal, geometric, figured, and symbolic groups.

The samples examined were also grouped in accordance with embroidery techniques. It has been observed that techniques such as calculation craft, chinese needle, rolling with thread breaking, and bartın craft are used in embroidery. Obtained data are shown in tables.

Keywords: Handicrafts, Embroidery, İzzet Koyunoğlu Museum, Peshkir.

1. GİRİŞ

Kelime anlamı olarak işleme; farklı kalınlık ve ebatlardaki kumaş, deri vb. yüzeyler üzerine iğne gibi araçlar kullanılarak renk renk iplikler, boncuk, şerit vb. malzemelerle yapılan süsleme tekniğidir (Barışta, 1984: 1).

İşleme sanatının ilk bulguları kesinlik taşımamakla beraber en eski sanatlardan olduğu bilinmektedir. İnsanlar çeşitli amaçlarla dikişler dikerken süslemelerde yapmışlar ve işleme sanatının temellerini atmışlardır (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 1997: 885). Yazılı kaynaklar göre Göktürkler Dönemi'nde de işleme sanatı örnekleri mevcuttur. Uygurlar Dönemi'ne ait duvar resimlerindeki figürlerin üzerindeki giysilerde işlemler görülmektedir. İncelenen örneklerden yola çıkılarak Türklerin giyimlerinin İslamiyet öncesi ve sonrası olarak farklılık gösterdiği söylenebilir. Yapılan işlemlerde dönemlere göre değişim göstermiştir (Barışta, 1984: 8-9). İşleme sanatı konusunda özellikle Osmanlı Dönemi'nde en güzel örnekler verilmiştir. 17. yüzyılda üretilen işleme teknikli sanat eserleri en güzel örnekleri oluşturmaktadır (Gönül 1973: 66).

Türk işlemlerinde kullanılmış olan çeşitli teknikler vardır. Bunlar; düz iğne, verev iğne, kesme, suzeni, muşabak, balık sırtı, çin iğnesi, dival işleri, iğne ardı, susma işleri, civankaşı, tel kırma, pesent, mürver, hasır iğne, sarma, ciğerdeldi, sıra iğne, antep işi, kasnak-zinciri işi, aplike, pulat (boncuk işi) şeklinde adlandırılabilir (Sürür, 1976: 7).

Peşkir, el ve yüzü yıkadıktan sonra kurulanmak amacıyla pamuk-keten gibi kumaşlarla üretilmiş dikdörtgen örtüdür. İki kısa kenarında işlemler yapılarak bezenmiştir. Yemek yerken dizlere örtülerek te kullanılmıştır (Barışta 1999: 222). Peşkir ile ilgili ilk veriler Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait kaynaklarda görülmektedir. Türkçe sözlükte ise peşkir; yemek yerken kullanılan veya el kurulan pamuklu kumaştan üretilmiş bez, peçete olarak geçmektedir (Eren 1998:1796).

Peşkir eserler süsleme elemanı olarak ve günlük kullanım eşyası olarak kültürel, geleneksel bir mirastır. Geçmiş tarihlerde peşkirler, işlevsel olmalarının yanı sıra dekoratif unsur olmalarından dolayı olarak gelenek, görenek ve inançların bir göstergesi olmuştur. Geçmişte düğün zamanlarında hazırlıklara yardım eden kişilere peşkir örtüler hediye edilmiştir. Çeyiz odaları peşkirlerle süslenir ve çeyiz sandıkları bu eserlerle donatılırdı. Gelin bohçalarının olmazsa olmazıydı. Aile büyüklerinin peşkiri kendilerine özel ve tekti çiftler ise tek peşkiri beraber kullanırdı. Osmanlı saraylarında ve çadırlarında giysilerin kirlenmemesi için peşkirler kullanılmıştır (Tansuğ, 2003: 82-83).

Peşkirlerdeki kumaş kendi doğal renginde olup, renkli iplik ve çeşitli nakış teknikleri ile özenli işlemler yapılmıştır. Peşkirlerin en güzel örnekleri Topkapı Sarayı'nda bulunan saray peşkirleridir (Önder 1995: 158).

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın materyalini Konya il merkezinde bulunan A.R. İzzet Koyunoğlu Müzesi'nde korunan 16 adet peşkir eser oluşturmaktadır. Eserler 18. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir. Bu eserler örtü veya havlu amacıyla üretilmiş ve çeşitli süsleme teknikleriyle bezenmiştir. Müze araştırması yapılmış, basılı ve web tabanlı araştırmalarla veriler toplanmıştır. Ürünler teknik, boyut, malzeme, renk, motif gibi özelliklerine göre analiz edilmiştir. Peşkir konusunda literatürden elde edilen bilgiler de paylaşılmıştır.

3. A.R. İZZET KOYUNOĞLU MÜZESİ

“İzzet Koyunoğlu Şehir Müzesi, Konya’da, Topraklık Mahallesi’nde bulunan Koyunoğlu Müzesi Konya’nın köklü ailelerinden A.R. İzzet Koyunoğlu tarafından kurulmuştur. A. İzzet Koyunoğlu 1913 yılından itibaren eski ve tipik bir Konya evinde eser toplamaya başlamıştır. Konya ve çevresinden derlenen arkeolojik eserlerin yanı sıra kitaplar, etnografik eserler ve tabiat tarihi objeler müzenin başlıca eserleri arasındadır.

A.R. İzzet Koyunoğlu kişisel çabaları ile oluşturduğu ve dünyanın ünlü müze ve kütüphaneleri arasında yer alan müzesini 1973 yılında Konya Belediyesi’ne bağışlamıştır. Bunun üzerine A. R. İzzet Koyunoğlu’nun evi koruma altına alınarak, çevresi kamulaştırılmış, 3433 m²’lik alanda, bugünkü modern binası yapılmıştır. Müze yeniden düzenlenerek 2 Şubat 1984’te Konya Büyükşehir Belediyesi A. R. İzzet Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi ismi ile ikinci kez ziyarete açılmıştır” (https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zzet_Koyuno%C4%9Flu_%C5%9Eehir_M%C3%BCzesi).

Fotoğraf 1. A. R. İzzet Koyunoğlu Müzesi (<http://konya.com.tr/wp-content/uploads/2015/06/ky4.jpg>)

4. A.R. İZZET KOYUNOĞLU MÜZESİ'NE KAYITLI PEŞKİRLER

Fotoğraf 2, Örnek 1'deki peşkir beyaz renkli keten bir kumaştan yapılmıştır. 7970/85 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 142x21 cm'dir. Tamamen bitkisel tarzda süsleme yapılmış olan peşkirde simetrik düzende minik ağaçlar, tomurcuklar, çiçekler ve ayçiçeği motifleri sıralanmaktadır. Sarı yaldız, mavi, yeşil, turuncu, pembe renkli ipliklerle çin iğnesi, sarma gibi işleme teknikleri kullanılmıştır. Uçları saçaksızdır. Sağlam durumdadır.

Fotoğraf 3, Örnek 2'deki (sol) peşkir krem renkli kendinden yollu keten bir kumaştan yapılmıştır. 7971/72 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 142x22 cm'dir. Yeşil ince dallardan sarkan kırmızı nar motiflerinin simetrik tekrarıyla oluşturulmuştur. Sarma tekniği kullanılarak pembe, yeşil, turuncu renklerle süslenmiştir. Ucunda ince bir kıvrımlı suyolu motifi kullanılmıştır. Saçaksızdır. Sağlam durumdadır.

Fotoğraf 4, Örnek 3'deki (sağ) peşkir krem renkli kendinden yollu keten bir kumaştan yapılmıştır. 7606/52 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 130x21 cm'dir. Peşkirde yönü aşağı doğru bakan pembe renkli karanfil motifleri kullanılmıştır. Karanfiller, siyah dallar üzerinde sıralı yeşil yapraklı ve mavi tomurcuklu bölümlere bağlıdır. Çin iğnesi, zincir işi teknikleri kullanılmıştır. Pembe, mavi, siyah, yeşil renklerle tasarım renklendirilmiştir. Uçları kendinden saçaklı olup sağlam haldedir.

Fotoğraf 5, Örnek 4'deki (sol) peşkir beyaz renkli keten bir kumaştan yapılmıştır. 573 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 167x21 cm'dir. İki ucu da simetrik şekilde renkli çiçek motifleriyle süslenmiştir. Hesap işi ve zincir işi teknikleri kullanılmıştır. Aralarda haç motifleri yer almaktadır. İşlemede siyah, turuncu, kırmızı, yeşil, mavi, krem rengi kullanılmıştır. Uçlarda siyah renkli minik süslemeler bulunmaktadır.

Fotoğraf 6, Örnek 5'deki (sağ) peşkir beyaz renkli keten bir kumaştan yapılmıştır. 7671/79 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 162x21 cm'dir. Peşkirin iki ucu da aynı motifin tekrarıyla oluşturulmuştur. Altın renkli tellerle sarma işi tekniği kullanılarak süslenmiştir. S kıvrımlı hareketli dallar üzerinde stilize halde çiçek ve yaprak motiflerinin tekrarıyla desen oluşturulmuştur. Uçları saçaksız olup sağlam haldedir.

Fotoğraf 7, Örnek 6'daki peşkir beyaz renkli keten bir kumaştan yapılmıştır. 566 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 156x43 cm'dir. Peşkirin uçları iki bordür arasında zincir işi tekniği kullanılarak kıvrımlı dallar ve çiçek motifleriyle süslenmiştir. İşlemeler kırmızı renklidir. Her iki kenarı dantel işlemeli ve saçaklıdır.

Fotoğraf 8, Örnek 7'deki (sol) peşkir krem renkli keten ve ipek karışımı bir kumaştan yapılmıştır. 7975/231 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 184x22 cm'dir. Müzeye bağış yoluyla gelmiştir. İnce uzun bir dikdörtgen forma sahip olan peşkirin işlemleri kısa kenarlarında yer almaktadır. Hesap işi tekniği ile oluşturulmuştur. Süsleme kompozisyonu bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Kök kısımları mavi ve pembe üçgenlerle başlayıp yeşil dallarla devam eden şemanın her iki tarafında yapraklar yer almaktadır. Devamında yine yeşil renkli ince dallar ve üç bölümlü çiçeklerle kompozisyon tamamlanmıştır. Süslemenin alt kısmında bir çerçeve içine alınmış olan S kıvrımlı yeşil dallar ve burada yer alan laleyi anımsatan birimlerin yer aldığı bordür yer almaktadır. Sağlam durumdadır.

Fotoğraf 9, Örnek 8'deki (sağ) peşkir krem renkli keten bir kumaştan yapılmıştır. 7641/62 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 152x24 cm'dir. Hesap işi tekniği ile işlenmiş olan peşkirde birbirini takip eden ön ayakları hareketli iki at figürü yer almaktadır. Yeşil, turuncu, mavi ve sarı renklerin kullanıldığı desende ortada birbirine doğru bakan minik ağaç motifleri görülmektedir. Uçları saçaklı olup sağlam haldedir.

Fotoğraf 10, Örnek 9'daki (sol) peşkir krem renkli kendinden ince şeritlerle desenli keten bir kumaştan yapılmıştır. 7642/61 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 132x21 cm'dir. Peşkirde minik bitkisel süslemelerin ince yeşil bir dalı çevrelediği ortada ise tek halde yuvarlak formda çiçek motifinin yer aldığı tasarım görülmektedir. Sarma tekniğinin kullanıldığı süsleme simetrik halde bir kenarda iki kez tekrar edilmiştir. Uçları saçaklı olup sağlam haldedir.

Fotoğraf 11, Örnek 10'daki (sağ) peşkir açık kahverenkli keten ve ipek karışımı bir kumaştan yapılmıştır. Ölçüleri 162x24 cm olup envanter numarası bilinmemektedir. Dikdörtgen formlu yaygın işlemeleri, üç bölüm halinde hemen hemen bütün yüzeyinde yer almaktadır. Uçları üçgen şeklinde sonlanan süsleme kompozisyonu kahverenkli bir çerçeve içine alınmıştır. Hesap işi ve sarma teknikleri kullanılmıştır. Kompozisyon, açık pembe, açık eflatun ve kahverengi ipliklerle yapılmış ve stilize edilmiş bitkisel ve geometrik motiflerden oluşmaktadır. Süslemelerin araları krem rengi iplikle yapılmış muşabak tekniğinde bordürle ayrılmıştır. Kısa kenarlarından birisinde çok kısa saçaklar söz konusudur. Sağlam durumdadır.

Fotoğraf 12, Örnek 11'deki (sol) peşkir krem renkli keten bir kumaştan yapılmıştır. 7642/103 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 151x19 cm'dir. Kumaş üzerinde vazodan çıkan çiçek ve yaprak motifli tasarım renkler değiştirilerek altı kez tekrar edilmiştir. Hesap işi tekniğinin kullanıldığı desende kırmızı, yavruağzı, mavi, yeşil renkler kullanılmıştır. Ucunda krem renkli suyolu motifi görülmektedir. Saçaksız olup sağlam haldedir.

Fotoğraf 13, Örnek 12'deki (sağ) peşkir krem renkli keten bir kumaştan yapılmıştır. 7546/83 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 123x45 cm'dir. Kumaş üzerinde kırmızı gül ve yaprak motiflerinin oluşturduğu desen üç kez tekrar edilmiştir. Kırmızı, mavi, yeşil, krem rengi kullanılmış olan desende çin iğnesi tekniği kullanılmıştır. Saçaksız olup sağlam haldedir.

Fotoğraf 14, Örnek 13'deki peşkir krem ve beyaz renkli kendinden yollu bir kumaştan yapılmıştır. 560 envanter numarasına kayıtlı olup ölçüleri 136x46 cm'dir. Müzeye bağış yoluyla gelmiştir. Kumaş üzerine uçları sarma işlemelidir. Sarı ve gümüş tellerle bartin işi işlenmiş olan bordürde iki ağaç motifi ve üç elibeline motifi stilize halde çalışılmıştır. Kenarları saçaklıdır.

Fotoğraf 15, Örnek 14'deki peşkir örneği krem renkli keten kumaştan yapılmıştır. 7608/229 envanter numarasıyla kayıtlı olup 48x119 cm ölçülerindedir. Müzeye bağış yoluyla gelmiştir. Dikdörtgen formdaki peşkirin uzun kenarları temizlenmiştir. Kısa kenarları ise saçaklıdır. Süslemeleri gümüş ve altın renginde teller kullanılarak bartın işi tekniği ile yapılmıştır. Süsleme kompozisyonu ince dikdörtgen şeklinde bir halka ile çevrilmiş daha sonra bu çerçeve içine yine aynı teller kullanılarak yıldız şeklinde birçok şekil kullanılmıştır. Halk arasında bu kompozisyona “Yıldız Yağmuru” da denilmektedir. Peşkirde herhangi bir bozulma yoktur. Sağlam haldedir.

Fotoğraf 16, Örnek 15'deki peşkir örneği krem renkli ipek ve keten karışımı bir kumaştan yapılmıştır. Ölçüleri 93x 41 cm'dir. 7373/153 envanter numarası ile kayıtlı olup müzeye bağış yoluyla gelmiştir. Kısa kenarlarında yer alan süslemeleri ince tellerle yapılmış bartın işi tekniği kullanılarak bitkisel motiflerden oluşmuştur. Her bir kısa kenarda iki çizgi arasında alınmış sekizer dilimli, stilize altışar yıldız motifi yer almaktadır. Yalnız bir kenarındaki yıldız motiflerinden birisi tahrip olmuş dökülmüştür. Yıldız motifleri ikişer çizgiyle birbirine bağlanmıştır. Kısa kenarlarında bir örgü şerit ve saçaklar söz konusudur. Zemininde oluşan lekeler dışında sağlam durumdadır.

Fotoğraf 17, Örnek 16'daki peşkir örneği krem renkli keten kumaştan yapılmıştır. Ölçüleri 123 x 47 cm'dir. 7981/152 envanter numarası ile kayıtlı olup müzeye bağış yoluyla gelmiştir. Tel kırma tekniğinde tellerle yapılmış olan süslemeleri kısa kenarlarındadır. Her bir kısa kenarda stilize edilmiş şekilde uygulanmış beşer adet halay çeken kız motifi kullanılmıştır. Süsleme kompozisyonunun altında yine tellerle bartın işi tekniği kullanılarak yapılmış zikzaklardan oluşan kenar suyu mevcuttur. Her iki kısa kenarda saçaktan önceki bölümde ipler çekilerek ikinci bir saçak havası verilmeye çalışılmıştır. Zemindeki lekeler dışında sağlam durumdadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Peşkirler, Türk işleme sanatı içinde kendine özgü bir yer edinmiştir. Üzerinde çok sayıda işleme ve nakış tekniklerinin kullanılmasına olanak tanıyan peşkirler, havlu veya örtü olarak günlük hayatta kullanmak amacıyla üretilmiştir. Günümüzde koleksiyonlarda, müzelerde ve çeyizlerde korunmaktadır.

A.R. İzzet Koyunoğlu Müzesi'ne kayıtlı incelenen 16 adet peşkir 19. yüzyıla aittir. Peşkirler üzerinde farklı ölçüler kullanılmıştır. Kısa kenarların en kısası 19 cm en uzununu 47 cm'dir. Uzun kenarların en kısası 48 cm en uzununu 184 cm'dir (Tablo 1).

İncelenen örnekler	Kullanılan ölçüler		Kullanılan malzeme	
	En (cm)	Boy (cm)	İpek	Keten
Örnek 1	21	142		x
Örnek 2	22	142		x
Örnek 3	21	130		x
Örnek 4	21	167		x
Örnek 5	21	162		x
Örnek 6	43	156		x
Örnek 7	22	184	x	x
Örnek 8	24	152		x
Örnek 9	21	132		x
Örnek 10	24	162	x	x
Örnek 11	19	151		x
Örnek 12	45	123		x
Örnek 13	46	136		x
Örnek 14	48	119		x
Örnek 15	41	93	x	x
Örnek 16	47	123		x

Tablo 1. İncelenen örneklerin ölçüleri ve malzemesine ait tablo

Tamamı kumaş malzemelidir (Tablo 1). Keten ve ipek karışımı (Örnek 7,10,15) 3 örnek, Keten malzemeli (Örnek 1,2,3,4,5,6,8,9,11,12,13,14,16) 13 örnek vardır. Keten ve ipek kumaşlar üzerine, hesap işi, sarma, bartın işi, zincir işi, muşabak, çin iğnesi gibi işleme teknikleri kullanılmıştır. Hesap işi (Örnek 4,7,8,10,11) 5 örnekte, sarma tekniği (Örnek 1,2,5,9,10) 5 örnekte, bartın işi (Örnek 13,14,15,16) 4 örnekte, muşabak (Örnek 10) 1 örnekte, çin iğnesi (Örnek 1,3,12) 3 örnekte kullanılmıştır (Tablo 2).

Kullanılan teknikler	Hesap işi	Sarma	Bartın işi	Zincir işi	Muşabak	Çin iğnesi
Örnek 1		x				x
Örnek 2		x				
Örnek 3				x		x
Örnek 4	x			x		
Örnek 5		x				
Örnek 6				x		
Örnek 7	x					
Örnek 8	x					
Örnek 9		x				
Örnek 10	x	x			x	
Örnek 11	x					
Örnek 12						x
Örnek 13			x			
Örnek 14			x			
Örnek 15			x			
Örnek 16			x			

Tablo 2. İncelenen örneklerin teknik özelliklerine ait tablo

Kumaşlar bezayağı tekniği ile dokunmuştur. Kumaşların beyaz veya krem renkli olduğu görülmektedir. Bazı kumaşlar kendinden şeritli olarak dokunmuştur. Dikdörtgen formdadır. Bitkisel, geometrik, figürlü ve sembolik süslemeler kullanılmış olup stilize veya natüralist tarzdadır. Çiçek (Örnek 1,5,6,7,9,12), yaprak/kıvrım dal (Örnek 2,3,5,6,7,9,12), nar (Örnek 2), karanfil (Örnek 3), at figürü (Örnek 8), insan figürü (Örnek 16), elibeline (Örnek 13), yıldız (Örnek 15), haç (Örnek 4, 14), ağaç (Örnek 1,7,8,10,13), tomurcuk (Örnek 1,3), vazodan çıkan çiçek (Örnek 11) motifleriyle süslenmiş zengin motif çeşitliliği bulunmaktadır (Tablo 3).

Kullanılan motifler	Bitkisel								Geometrik		Figürlü		Sembolik	
	Çiçek	Yaprak/kıvrım	Tomurcuk	Gül	Karanfil	Vazodan çıkan	Nar	Ayçiçeği	Ağaç	Yıldız	Haç	İnsan	Hayvan	Elibelinde
Örnek 1	x		x					x	x					
Örnek 2		x					x							
Örnek 3		x	x		x									
Örnek 4										x				
Örnek 5	x	x												
Örnek 6	x	x												
Örnek 7	x	x							x					
Örnek 8									x			x		
Örnek 9	x	x												
Örnek 10									x					
Örnek 11						x								
Örnek 12	x	x		x										
Örnek 13									x					x
Örnek 14										x				
Örnek 15									x					
Örnek 16												x		

Tablo 3. İncelenen örneklerde kullanılan motiflere ait tablo

Bazı örnekler saçaklı (Örnek 3,6,8,9,10,13,14,15,16) bazıları saçaksız (Örnek 1,2,4,5,7,11,12) bırakılmıştır. Tamamı iyi durumda ve koruma altındadır. Kompozisyon düzenlerinde simetrik tekrarların ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Kırmızı, beyaz, siyah, mavi, yeşil, altın-gümüş ipler, yavruağzı, pembe renkler kullanılmıştır. Peşkirlerin genelinde saçak bırakma, saçak kıvrıma, bir örnekte (Örnek 6) ise dantel tekniği uygulandığı tespit edilmiştir. İncelenen örneklerin tamamı müze deposundadır. Sağlam haldedir (Tablo 4).

Kullanılan motifler	Kullanılan renkler											Saçak durumu		
	Kırmızı	Turuncu	Mavi	Sarı	Krem rengi	Siyah	Yeşil	Altın sim	Gümüş sim	Yavru ağzı	Pembe	Eflatun	Saçaksız	Saçaklı
Örnek 1	x	x	x				x	x				x	x	
Örnek 2		x					x					x	x	
Örnek 3			x			x	x					x		x
Örnek 4	x	x	x		x	x	x						x	
Örnek 5								x					x	
Örnek 6	x													x
Örnek 7		x	x				x					x	x	x
Örnek 8	x		x	x			x							x
Örnek 9							x					x		x
Örnek 10								x				x	x	x
Örnek 11	x		x				x			x			x	
Örnek 12	x		x		x		x						x	
Örnek 13								x	x					x
Örnek 14								x	x					x
Örnek 15								x						x
Örnek 16								x						x

Tablo 4. İncelenen örneklerde kullanılan renklere ait tablo

SONUÇ

Bu çalışmada 16 adet peşkir örneği incelenmiştir. İncelenen örnekler tablolarla ortaya konulmuştur. Tablolardan alınan verilere göre tüm eserler 19. yüzyıla aittir. Malzeme olarak keten ve ipek kullanılsa da ağırlıklı olarak keten kumaş tercih edilmiştir. Çeşitli ölçülere sahip örneklerin tamamı dikdörtgen formdadır. Kullanılan tekniklere bakıldığında en fazla hesap işi ve sarma tekniklerinin kullanıldığı en az muşabak tekniğinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bartın işi tekniği ile yapılan eserlerde altın ve gümüş simli iplikler diğer eserlerde ise renkli iplikler ve simli iplikler karışık kullanılmıştır. Kumaşlar krem renklidir. Süsleme kompozisyonu olarak bitkisel motifler en çok tercih edilmiştir. En az sembolik motif örneği yer almaktadır. Stilize tarzın örneklerde çok tercih edilmesi dönemsel özelliklerinden dolayıdır. Simetrik tekrarlar eserlerde belirgindir. Saçakların süsleme elemanı olarak değerlendirilmesine bağlı olarak örneklerde saçak daha fazla kullanılmıştır. Çiçek, yaprak ve meyve motiflerinin kullanılmasından dolayı canlı renkler olan kırmızı ve yeşil daha fazla kullanılmıştır.

Türk kültüründe önemli bir el sanatı ürünü olan peşkirler günümüzde koruma altına alınsa da yeterli koşullarda muhafaza edilip edilmediği kontrol edilmelidir. Çeyiz sandıklarında saklanan ya da müze depolarında bulunan bu sanatsal eserler yeniden belgelenmeli, sergilenmeli ve havalandırmalarının yapılması gerekmektedir. Bu şekilde bu eserlerin ömrü uzatılarak sonraki nesillere daha sağlam şekilde aktarılabilir.

KAYNAKÇA

Barışta, H. Ö. (1984). Türk İşleme Sanatı Tarihi. Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Barışta, H. Ö. (1999). Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Eren, Hasan (1998), Büyük Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Gönül, M. (1973). Türk el işleri sanatı XVI- XIX. yüzyıl. Ankara: İş Bankası Kültür.

Önder, M. (1995). "Peşkir", Antika ve Eski Eserler Kılavuzu. Ankara.

Sürür, A. (1976). Türk İşleme Sanatı. Türk Süsleme Sanatları Serisi: 4. İstanbul: Ak Yayınları.

Tansuğ, S. (2003). Dokumanın hası peşkir. Skylife Dergisi, 239, 82-92.

<http://konya.com.tr/wp-content/uploads/2015/06/ky4.jpg> Erişim: 10.08.2022

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zzet_Koyuno%C4%9Flu_%C5%9Eehir_M%C3%BC

zesi Erişim: 10.08.2022